

Ludmiła Sadko

DOI: 10.15290/bb.2021.13.17

Narodowa Akademia Nauk Białorusi

Minsk

<https://orcid.org/0000-0001-5880-1570>

Эстэтыка і паэтыка «садыцкіх вершыкаў» у полісістэме сучаснай беларускай і замежнай паэзіі

Ідэалагічныя і сацыялагічныя прынцыпы нарматыўнасці доўгі час панавалі ў савецкіх і постсавецкіх фалькларыстыцы і літаратуразнаўстве. У поле навуковага вывучэння не траплялі з’явы, якія не адпавядалі ўяўленням аб эстэтычнай і паэтычнай класічнасці, аднак на сучасным этапе, як заўважае расійскі фалькларыст М. Чарэднікава, *границы фольклористики заметно расширились: глазам учёных открывается новый многообразный материал*¹.

Згодна з тэорыяй сучаснага гуманітарыста І. Эвен-Зохара, нацыянальная літаратурная полісістэма падзяляецца на некалькі ўзаемазвязаных сфер: кананізаваную і некананізаваную, цэнтр і перыферыю. Пад цэнтрам разумеецца афіцыйная культура, агульнапрынятая ў грамадстве, сістэма каштоўнасцяў большасці, стандартная нарматыўная мова, кананізаваная літаратура. Са сферай перыферыі звязаны ўяўленні аб непрынятасці, эксперыментальнасці, неканвенцыйнасці. І. Эвен-Зохар тлумачыць такі падзел наступным чынам:

Пад “кананізаванай” літаратурай мы разумеем прыкладна тое, што звычайна лічыцца “асноўнай” літаратурай: тыя віды літаратурных твораў, якія прымаюцца “літаратурным асяроддзем” і звычайна захоўваюцца супольнасцю як частка яго культурнай спадчыны. З іншага боку, “некананізаваная” літаратура азначае тыя віды літаратурных твораў, якія часцей за

¹ М. Чередникова, «Голос детства из дальней дали»: Игра, магия, миф в детской культуре, Москва 2002, с. 15.

ўсё не прымаюцца літаратурным асяроддзем як тыя, што не маюць “эстэтычнай каштоўнасці” (By “canonized” literature we mean roughly what is usually considered “major” literature: those kinds of literary works accepted by the “literary milieu” and usually preserved by the community as part of its cultural heritage. On the other hand, “non-canonized” literature means those kinds of literary works more often than not rejected by the literary milieu as lacking “aesthetic value”)².

У выніку барацьбы за дамінуючае становішча ў полісістэме ўзнікаюць перамяшчэнні феноменаў рознага парадку з цэнтра ў перыферыю і наадварот. У апошнія гады актыўна распрацоўваецца тэрміналагічны апарат, звязаны з даследаваннем эксперыментальных, навацыйных мастацкіх феноменаў, распрацоўкай стратэгіі пісьма, звязаных з абсурдызмам, дзівацтвам, эстэтыкай алагізма, гратэску і карнавалізацыі.

Асаблівага вывучэння сёння патрабуюць маргінальныя, перыферычныя з’явы сучаснага дзіцячага фальклору і літаратуры – тэксты накшталт «садысцкіх вершыкаў», садзюжак, выкліканняў, жудасных гісторый, варажбітак, тым больш што ў практыцы паэтычнага мастацтва назапашаны значны корпус твораў падобнай накіраванасці. Мэта даследавання – выявіць асаблівасці эстэтыкі і паэтыкі, функцыянавання «садысцкіх вершыкаў» у творчасці сучасных беларускіх і замежных паэтаў. Метадалагічная аснова даследавання – працы навукоўцаў-гуманітарыстаў: М. Чарэднякавай, К. Неміровіча-Данчанкі, І. Эвен-Зохара. Даследаванне грунтуецца на культурна-гістарычных прынцыпах, метадах кампаратывістыкі, фармальнай школы, а таксама метадыцы структурнага аналізу.

Адна з цікавых праяў смехавога, карнавалізаванага, доўгі час перыферычнага, «некананізаванага» мастацтва, якое, пачынаючы з 1970 г., шырока распаўсюдзілася сярод дзіцячай і дарослай аўдыторыі, – «садысцкія вершыкі». Сучасныя фалькларысты і літаратуразнаўцы (К. Неміровіч-Данчанка, В. Лур’е, М. Навіцкая) выказваюць упэўненасць, што падобныя творы могуць быць ахарактарызаваны як сваеасаблівы андэграўнд, праява непадпарадкаванасці нормам афіцыйнай прапаганды, савецкасці як грамадскай і літаратурна-мастацкай з’явы. Так, К. Неміровіч-Данчанка адзначае, што *жанр почти полностью построен не просто на штампах, заимствованных из литературы для детей “сентиментально-сюсюкающего” типа, но и на*

² I. Even-Zohar, *The Relations between Primary and Secondary Systems in the Literary Polysystem*, [in:] *Papers in Historical Poetics*, Tel Aviv 1978, p. 15.

перенесенном вместе с ним мифе о счастливом детстве ребёнка, придуманном взрослыми³. Акрамя таго, даследчыкі адзначаюць таксама і псіхалагічны аспект актуальнасці «садысцкіх вершыкаў»: “*приключения маленького мальчика*” – *ироническое воспроизведение мифа взрослых, в чьём воспалённом воображении торжество “ужасного случая” оказывается неминуемым законом жизни. Родительские “страшилки”, иллюстрирующие систему воспитательных запретов, возвращаются бумерангом в эпатаже “садистских стишков”*⁴.

Свет дзяцінства, які ў класічных фальклорных і літаратурных творах малоецца досыць стэрэатыпна як міф аб шчаслівым узросце, у садзюжках паўстае дысгарманізаваным, насычаным драматычнымі, а то і трагічнымі калізіямі. Розныя разбуральныя сілы – дарослыя, знаёмыя і малазнаёмыя «дзядзькі» і «цёткі», бацькі, настаўнікі, равеснікі, а таксама розныя аўтамашыны, механізмы і прылады – урываюцца ў будзённае жыццё, разбураюць яго цэласнасць і звычайны рух, наносзяць шкоду і калецтва герою. Асноўнай тэмай «садысцкіх вершаў» з’яўляецца самотнае, амаль экзістыйнае супрацьстаянне маленькага героя жахам штодзённага існавання рэальнага свету. «Садысцкія вершыкі» па структуры – гэта двух- і чатырохрадкоўі ўмоўна рэалістычнай накіраванасці, якія характарызуюцца гратэскава-парадыёным прайграваннем навакольнай рэчаіснасці. Адною з дамінантных рыс жанру «садысцкіх вершыкаў» з’яўляецца закладзеная ў іх камічна-фарсавае, карнавалізаванае стаўленне да ўсяго палахліва-страшнага згодна з прынцыпамі чорнага гумару.

У вершах «пра маленькага хлопчыка» згадваюцца рысы народнай дэманалагічнай «былічкі», казкі, прыпеўкі, раёшнага верша. У еўрапейскім асяроддзі, асабліва ў англамоўным, з XVII стагоддзя вялікую папулярнасць мелі творы са зборніка «Напевы Матухны Гусыні». Іх героі – Шалтай-Балтай, Робін Бобін, Джэк, які пабудаваў дом, дзівакі з іранічных лімерыкаў – добрыя знаёмыя амаль кожнаму дзіцяці. Між тым дадзеныя творы часта заснаваны на абсурдысцкіх, гульнявых прынцыпах, эстэтыцы нонсэнсу, распаўсюджаных у сучаснай літаратуры, у тым ліку ў «садысцкіх вершыках». У нямецкім дзіцячым фальклоры таксама існуюць кароткія абсурдысцкія тэксты асаблівага тыпу. Яны пачынаюцца з аднолькавага зачynu: усе дзеці штосьці робяць разам. Аднак ёсць адзін герой-небарака, чыё імя рыфмуецца

³ К. Немирович-Данченко, *Наблюдения над структурой «садистских стишков»*, [в:] *Школьный быт и фольклор*, Таллинн 1992, с. 131.

⁴ М. Чередникова, «Голос детства из дальней дали»..., с. 202.

са словам, значэнне якога звязана з няшчасцем, што адбываецца з ім: *Усе дзеці выбягаюць з лесу – толькі не Агата: яна натыкнулася на гранату»* (*Alle Kinder laufen aus dem Wald – nur nicht Agathe, die fängt die Granate*). *Усе ўжо у горнай хаціне, толькі не Сабіна, яна затрыманалася ў лавіне* (*Alle sind schon in der Berghütte, nur nicht Sabine, die steckt in der Lawine*)⁵.

У нямецкай нацыянальнай літаратуры XIX стагоддзя жанр «садыскіх вершыкаў» і страшылак распаўсюдзіўся дзякуючы творчасці В. Буша і яго вершам пра Макса і Моруца – хлапчукоў-свавольнікаў. Традыцыя тэкстаў чорнага гумару існуе і ў амерыканскай літаратуры канца XIX стагоддзя. Яскравы прыклад – «Жорсткія вершыкі для бессардэчных дамоў» амерыканскага паэта Г. Грэхам. Героі гэтых тэкстаў не ведаюць стомы ў штурханні, перакульваннях, выбухах і іншых катастрофах на зямлі, у вадзе і паветры. Так, у вершы «Цётхна Эліза» («Aunt Eliza») расказваецца пра тое, што сям'і прыйдзеца набыць фільтр для вады, бо цётка ўпала ў калодзеж:

In the drinking-well
(Which the plumber built her)
Aunt Eliza fell, –
We must buy a filter⁶.

Такія падзеі ў творах Г. Грэхам ніяк не ацэньваюцца ў маральных каардынатах, героі не выказваюць эмацыйных прыхільнасцяў, не адчуваюць душэўных перажыванняў.

У дзіцячай савецкай паэзіі аўтары Аб'яднання рэальнага мастацтва (ОБЭРИУ) ствараюць новы накірунак, які ўмоўна можа быць названы парадаксальна-гульнявой паэзіяй. Яна суіснавала разам з казачным гумарам К. Чукоўскага, дзіцячай сатырай С. Маршака, А. Барто, С. Міхалкова. У вершах Д. Хармса і яго аднадумцаў няма прамога настаўлення, не выконваецца дыдактычная функцыя, абавязковая ў дзіцячай літаратуры. Галоўная мэта такіх паэтаў – уразіць, здзівіць чытача. Выдуманы, нерэальна-мастацкі хармсаўскі свет вырас на аснове смехавой культуры і мае самае непасрэднае дачыненне да фальклорных жанраў небыліцы, прыпеўкі і казкі. У творах Д. Хармса, як і ў садзюжках, адбываецца накладванне смешнага на семантыку

⁵ *Frappierend: Lustige Geschichten*, [online], <https://deecce.de/fun/lustige-texte/alle-kinder/>, [доступ: 12.02.2021].

⁶ H. Graham, *Verse and Worse*, [online], https://aldebaran.ru/author/harry_graham/kniga_verse_and_worse/read/pagenum-2/, [доступ: 12.02.2021].

гаротнага, адбываецца своеасаблівае «выварочванне» сітуацыі з адназначна трагічнай (смерць, боль, катастрофа) у смешную і бяспечную. Напрыклад, ужо ў першай страфе аднаго з самых вядомых дзіцячых вершаў Д. Хармса «Иван Топорышкин» досыць бесклапотна паведамаляецца, што галоўны герой гіне на паляванні, а ў іншых частках верша бадзёра і весела апавядаецца пра дэталі і варыянты гэтай падзеі. Да таго ж аўтар не засяроджвае ўвагу на катастрофічных наступствах гэтага няшчаснага выпадку:

Иван Топорышкин пошёл на охоту,
с ним пудель пошёл, перепрыгнув забор.
Иван, как бревно провалился в болото,
а пудель в реке утонул, как топор.

Иван Топорышкин пошёл на охоту,
с ним пудель в реке провалился в забор.
Иван как бревно перепрыгнул болото,
а пудель вприпрыжку попал на топор⁷.

У канцы ХХ – пачатку ХХІ стагоддзя ў беларускай і замежнай літаратурах з’яўляецца шэраг твораў, якія на ўзроўні ідэйна-тэматычных матываў, стылістычных і жанравых прыкмет у рознай ступені суадносяцца з прынцыпамі эстэтыкі і паэтыкі «садысцкіх вершыкаў». Тэксты рускага паэта А. Грыгор’ева, аўстрыйскага літаратара Э. Яндля, беларускіх аўтараў В. Жыбуля і В. Бурлак прасякнуты нігілістычным пафасам ў адносінах да бюракратычна-таталітарнага грамадства, пурызму і разважлівасці «нарматыўнай» літаратуры. У сучасных сацыякультурных абставінах з высокім узроўнем юрыдычнага і бюракратычнага рэгулявання такія жанры, як страшылка, «садысцкія вершыкі», перакруты, сталі процівагай фармалізаванасці і дагматызму літаратурнай палітыкі. Менавіта ў «дзіцячых» вершах гэтых аўтараў з найбольшай сілай прагучала іранічна-абсурдысцкая трактоўка свету, імкненне пазбавіцца ад «культурных ідалаў», пошукі аўтэнтчнага, жывога сэнсу. Комплекс «дзівацтва», заяўлены ў вершах паэтаў, становіцца формай унутранай эміграцыі, уцёкаў ад пачварнай рэчаіснасці. Так, напрыклад, вельмі своеасаблівы лірычны герой верша «завулак франца хохедлінгера»⁸ («franz hochedlinger-gasse») Э. Яндля ў блытаным аграматычным маналозе апавядае пра свет, які

⁷ Д. Хармс, *Полное собрание сочинений* в 3 т., Санкт-Петербург 1997, т. 3, с. 10–11.

⁸ Захаваны асабліваасці пісьма Э. Яндля. Пераклад аўтара артыкула.

нявечыць асобу, прымушае яе здзяйсняць учынкi ад нуды i безвыходнасці. Дадзены герой – носьбіт рэдукаванага мыслення, слабаадукаваны, заскарузлы, знявечаны жыццём чалавек:

wo gehen ich	дзе ідуць я
liegen spucken	ляжаць плююць
wursten von hunden	каўбаскі сабак
saufen kotz	п'яная рвота
ich denken müssen	я павінны думаць
in mund nehmen	у рот бяруць
aufschlecken schlucken	лізаюць глытаюць
denken müssen nicht wollen	думаць не павінны хацець ⁹

Падобны персанаж з'яўляцца i ў вершах сучаснага беларускага аўтара В. Жыбуля. Па словах вядомага літаратуразнаўцы І. Скарапанавай, *хваравіта-анармальнае В. Жыбуль робіць смешным – бо на самай жа справе маецца на ўвазе сацыяльная паталогія*¹⁰. Так, у вершы «Чабурэк» герой, убачыўшы руку тапельца, прымае недарэчнае рашэнне:

Міма я не прабягу –
я яму дапамагу:
я прыцэлюся ды лоўка
яму кіну сторублёўку¹¹.

Рэчаіснасць Э. Яндля i В. Жыбуля гратэскава банальная, у яе адлюстраванні аўтар імкнецца да абсурдызацыі. Прадметы жывой i нежывой матэрыі, рэчы i людзі ў творах гэтых аўтараў i ў «садысцкіх вершыках» у прынцеце неадметныя, што спараджаецца гвалтам i хаосам свету, дысгарманічнымі адносінамі ачуджанай асобы i асяроддзя.

Нават узаемаадносіны маці i дзіцяці – жудасны хорар, начны кашмар, дзе няма логікі. У вершы Э. Яндля з выразнай назвай «kinderreim» («дзіцячы верш») створана своеасаблівая атмасфера, вядомая нам па рускамоўнай лічыцы са страшнаватым зместам: *Вышел месяц из тумана / Вынул ножик из кармана, / Буду резать, буду бить, / Все равно тебе водить*. Маці з верша Э. Яндля лязгае страшнымі нажніцамі,

⁹ E. Jandl, *Poetische Werke*, in 11 Bde., München 1997, Bd. 7, s. 126.

¹⁰ І. Скарапанова, *Поставаангардызм Віктара Жыбуля*, Мінск 2018, с. 36.

¹¹ В. Жыбуль, *Прыкры крык*, Вільня 2001, с. 85.

жудасна рагоча і, напэўна, рэжа чыюсьці галаву для прыгатавання абеду:

mutter gesagt:	маці сказала:
sterne ausschneiden	зорку выразаць
mutter bitte	маці, калі ласка,
nicht leiden nicht leiden	не пакутуйце не пакутуйце
mutter gelacht	мама смялася
schere klopf	нажніцы стукаюць
dummkopfe ab	дурань
in kochtopf	у гаршчок ¹²

У дзіцячым успрыманні рэальнасць – гэта гвалт. У ёй сямейныя адносіны дыскрымінаваны грубіянствам, жорсткасцю, нярэдка і садызмам дарослых, якія пераносяць каштоўнасці соцыуму ва ўзаемаадносіны паміж дзецьмі і бацькамі. У вершы ствараецца атмасфера недагаворанасці, герой верша малы, ён не ў стане ўсвядоміць, што з ім адбываецца. Тэкст перапоўнены садысцкімі намёкамі, сцэнамі запалохвання і фізічных распраў у дачыненні дзіцяці. Гэтая гіпербалізаваная жорсткасць у адносінах да дзяцей – эквівалент дэгуманізацыі свету. Верш дэманструе характэрны для тэкстаў-страшылак і «садысцкіх вершыкаў» арсенал сродкаў. У першую чаргу гэта аформлены ў вершы сэнсавы разрыў паміж культурнай забаронай на прафанаванне адносінаў маці і дзіцяці і небывала жорсткі, дэструктыўны характар дзеянняў герайні. На тэкстуальным узроўні гэта выяўляецца ў апазіцыі пачуццяў героя-дзіцяці, што паўтарае *балюча, балюча (wehgetan)* і пералічвае свае пашкоджанні (*пальцы на руках і нагах, нос (daumen, finger zehen, nase)*) і пачуццяў герайні-маці, што «*толькі смяецца*» (*mutter gelacht*).

Смерць у розных абліччах – часты персанаж «страшных» вершаў Э. Яндля, А. Грыгор’ева, В. Жыбуля і В. Бурлак. Героі твораў гэтых аўтараў вядуць дваістае жыццё, суіснуюць у свеце смерці і свеце жыцця, трапляюць у недарэчныя сітуацыі, разбіваюцца, топяцца, губляюць часткі цела і парадаксальным чынам працягваюць жыць. Мёртвы, абяздушаны свет не заўважае калецтва чалавека, яго пераходу ў іншае быццё, неўладкаваны свет спараджае дэфармаваных, паламаных духоўна і фізічна вырадкаў:

¹² E. Jandl, *Poetische Werke*, in 11 Bde., München 1997, Bd. 4, s. 65.

Сизов умер.
 Но ожил снова.
 Сизова скрутили,
 Сизова связали,
 Похоронили живого¹³.
 (А. Грыгор'еў)

З першага погляду прымітыўныя радкі А. Грыгор'ева праўдзіва і ёміста апавядаюць пра сусвет, недабразычліва настроены да чалавека, а чорны гумар такіх твораў дапамагае пераадолець гэты канфлікт і перамагчы страхі існавання. Досыць часта «садысцкія вершыкі» А. Грыгор'ева маюць адкрытую сатырычную накіраванасць, дазваляюць асэнсаваць сур'езную сацыяльную ангажаванасць твораў гэтага аўтара:

Стою за сардельками в очереди –
 Все выглядит внешне спокойно:
 Слышны пулеметные очереди,
 Проклятья, угрозы и стоны¹⁴.

Смех, які выклікаюць тэксты Э. Яндля і А. Грыгор'ева, найбольш блізкі да карнавальнага. З падобнай інтанацыяй парадыйнага абсмейвання разважаюць паэты пра тэму чалавечай смяротнасці, будуючы свае тэксты ў форме парадоксу:

С каждой секундой	жышчэ
Я старше и старше	усё даўжэй
Сам себя становлюсь.	і даўжэй
Ужасно смешно мне	гэта значыць карацей
И весело страшно:	і карацей
Что скоро я остановлюсь ¹⁵	яно не цягнецца ¹⁶
(А. Грыгор'еў)	(Э. Яндль)

Тэма смерці і катастроф, характэрная для садысцкіх вершаў, знаходзіць распрацоўку ў творах сучаснага беларускага аўтара В. Бурлак. Як слухна заўважае І. Скарапанав, «*наивный*» абсурд с *непрерывной комедийной составляющей как осмеивающая реакция на ано-*

¹³ О. Григорьев, *Хулиганские стихи*, Москва 2005, с. 36.

¹⁴ Тамсама, с. 28.

¹⁵ Тамсама, с. 69.

¹⁶ E. Jandl, *Poetische Werke*, in 11 Bde., München 1997, Bd. 8, s. 99.

*мальное в жизни и людях занял заметное место в ее произведениях*¹⁷.
 У вершах паэткі пад немудрагелістым поглядам рэальнасць паўстае ў выглядзе гвалту, а сямейныя і сяброўскія адносіны дыскрымінаваны грубійствам, жорсткасцю, часам нават і садызмам:

На правадох электрык павіс.
 Тырчыць адвёртка з ілба.
 І думаеш, бачачы гэты эскіз:
 «Наша жыццё – барацьба!»

Такая гіпербалізаваная жорсткасць у адносінах людзей – эквівалент дэгуманізацыі свету:

Крест свой один не сдержал бы я, Нести помогают пинками друзья. Ходить же по водам и по небесам – И то, и другое умею я сам ¹⁸ .	Привязали мне руку да ноги, Але вельмі добрыя людзі. Не каб нехта благі! А ад добрых – няхай ужо будзе! ¹⁹
(А. Грыгор'еў)	(В. Бурлак)

Інфернальная вобразнасць характэрная не толькі самаму герою і яго ўласнаму жыццю, але і ўсяму сусвету, якому таксама не ўдасца пазбегнуць катастрофы і знішчэння, як у творы В. Жыбуля:

Запусцілі мы ракету.
 Быў Сусьвет – няма
 Сусьвету...

На сучасным этапе ў розных галінах гуманітарыстыкі адзначаецца цікавасць да перыферыйных, некананічных феноменаў, да інверсіі афіцыйнага, дамінаючага ў культуры дыскурсу, да альтэрнатыўных формаў мастацкага пісьма. Каштоўнасці, традыцыйна маркіраваныя як непарушныя, сакральныя, асвечаныя традыцыяй, пад прызмай абсурдызацыі падвяргаюцца сумненню і высмейваюцца. Іронія ў тэкстах паэтаў – гэта спосаб светаўспрымання, дэманстрацыя свабоды свядомасці ад грамадскіх установак і стандартаў. Такім чынам, алагізмы, прыхільнасць да парадаксальных сюжэтных паваротаў, персанажы-аўтсайдары, камічнае пераасэнсаванне трагічных калізій,

¹⁷ И. Скоропанова, *Ироничный маскарад*, [у:] *Русскоязычная литература Беларуси конца XX – начала XXI вв.: сб. науч. ст.*, Минск 2010, с. 134.

¹⁸ О. Григорьев, *Хулиганские...*, с. 81.

¹⁹ Джэці (Вера Бурлак), *За здаровы лад жыцця*, Мінск 2003, с. 72.

абсурдызацыя, рысы «чорнага гумару», тэматыка перакрутаў, гульнявыя прыёмы ў творчасці А. Грыгор’ева, Э. Яндля, В. Бурлак і В. Жыбуля становяцца выразным адлюстраваннем усіх тых сацыякультурных і бытавых жахаў і недарэчнасцяў, што пануюць у сучаснай рэчаіснасці.

LITERATURA

- Charms D., *Połnoje sobranije soczinieniŭ* w 3 t., t. 3: *Proizwiedienija dla dietiej*, Sankt-Pietierburg [Хармс Д., *Полное собрание сочинений* в 3 т., т. 3: *Произведения для детей*, Санкт-Петербург 1997].
- Czeriednikowa M., «*Golos dietstwa izdalniej dali*»: *Igra, magija, mif w dietskaj kulturie*, Moskwa 2002 [Чередникова М., «*Голос детства из дальней дали*»: *Игра, магия, миф в детской культуре*, Москва 2002].
- Dżeci (Wiera Burlak), *Za zdarowy ład žyccia*, Minsk 2003 [Джэці (Вера Бурлак). *За здаровы лад жыцця*, Мінск 2003].
- Even-Zohar I., *The Relations between Primary and Secondary Systems in the Literary Polysystem*, [y:] *Papers in Historical Poetics*, Tel Aviv 1978.
- Frapierend: Lustige Geschichten*, [online], <https://deecce.de/fun/lustige-texte/allekinder/>, [доступ: 12.02.2021]
- Graham H., *Verse and Worse*, [online], https://aldebaran.ru/author/harry_graham/kniga_verse_and_worse/read/pagenum-2/, [доступ: 12.02.2021]
- Grigorjew O., *Chuliganskije stichi*, Moskwa 2005 [Григорьев О., *Хулиганские стихи*, Москва 2005].
- Jandl E., *Poetische Werke*, in 11 Bde., Bd. 4: *Künstliche baum*, München 1997.
- Jandl E., *Poetische Werke*, in 11 Bde., Bd. 7: *Bearbeitung die Mütze*, München 1997.
- Jandl E., *Poetische Werke*, in 11 Bde., Bd. 8: *Der gelbe Hund. Selbstporträt des schachspielers als trinkende Uhr*, München 1997.
- Niemirowicz-Danczenko K., *Nabludienija nad strukturoj «sadiestkich stizkow»*, [u:] *Szkolnyj byt i folklor*, Tallinn 1992 [Немирович-Данченко К., *Наблюдения над структурой «садистских стихиков»*, [y:] *Школьный быт и фольклор*, Таллинн 1992].
- Skarapanawa I., *Postawangardyzm Wiktara Žybula*, Minsk 2018 [Скарапанова І., *Поставагангардызм Віктара Жыбуля*, Мінск 2018].
- Skoropanowa I., *Ironicznyj maskarad*, [u:] *Russkojazycznaja litieratura Bielaruškonca XX – naczala XXI ww.*: sb. naucz. st., Minsk 2010 [Скоропанова І., *Ироничный маскарад*, [y:] *Русскоязычная литература Беларуси конца XX – начала XXI вв.*: сб. науч. ст., Мінск 2010].

SUMMARY

AESTHETICS AND POETICS OF “SADISTIC VERSES”
IN THE POLYSYSTEM OF MODERN BELARUSIAN AND FOREIGN POETRY

The article describes peculiar features of aesthetics and poetics of “sadistic verses” in the creative work of modern Austrian poet E. Yandle, Russian author A. Grygoriev and Belarusian masters of artistic word V. Zhybul and V. Burlak. Using the means of grotesque, carnivalization, illogic and black humour the authors show their protest against an excessive normativity and nihilistic pathos to modern reality with its standards, and create a peculiar lyrical hero – a weirdo, an eccentric person who falls into the chain of catastrophes, crashes and accidents.

Key words: sadistic verses, modern children folklore, polysystem, canonized and non-canonized literature, aesthetics, poetics, genre.